

25 שנה למות שמריהו לויין

מאת קורט בדומנפרד

חשים כי היהודי בסביסלוביץ היה עוד לפני יובל גם בן-דורו של אליהו הנביא, של יציאת מצרים, של מרי דכי והמגן; שחורבן הכית הוא עבר ועם זה הווה בלתי-אמצעי ביותר. בי כל לילה נשמע תקון חצות, הקינה על חורבן הבית, מפי האב, ומיליוני נים חיים בציפיה שהיום או מחר יי בוא הגואל לציון. ארץ-ישראל היא המציאות החזקה ביותר של העולם הזה, שגבורי העבר ונביאיו מלווים אותו ליווי נראה לעין, והנלחם אז המלחמה באויביו ששבקו חיים זה מזמן, כחוויה אישית של הווה. ברעשן ביד מביס עם את אויבו מימי קדם,

אין מימרה כוזבת מזו שאחרי מיר תם כל בני-האדם שחיים. אלה שאין להם ענין שוקעים בתוהו, ואת המיוזז מדיים מבינים כמלואם, לעתים קרובות, רק אחרי מותם. אז קרבים אליהם יותר משקרבו להם אי-פעם בחייהם, מבינים את טיבם ואת פעייתותם. זכרם כופה התעסקות מתמדת במה שמילא את חייהם: סימן הכר לאישים היוצאים מן הכלל שמהם משפיעים אחרי מותם השפעה בלתי-אמצעית, ושתאור חייהם מעורר כוחות יוצרים בחיים אחריהם.

מאור כשדים באתי", אמר שמריהו לויין לעתים קרובות בנאומו. ההיסטוריה שלו מתחילה עם אברהם אבינו. אותו ליוה אברהם, כפי שליוה את נציגי היהדות בתקופות יותר מאוחרות. כוח תאורו המסתורי הכי שיר אף את היהודי המתבולל ביותר לחוש שגם הוא שייך לדור האחרון בהתפתחות הקובעת את חייו.

ניתן לו לראות את העולם האידיאלי. אותו ידע ושעמו היו לו קשרים ענפים, בעיני יהודי, ולמצוא לי כל המושגים והיחסים לבוש יהודי במשל. הוא, שהיה קשור למעמקי היהדות, האמין בייחוד-עמו ובאומה כבערך מוחלט. כוח השפעתו הצירוף נית המכרעת היה בתאור מקורות היצוגות לא בהכרות מטרות אקטיואליות. הזורם ממעמקים נתן לו ודאות של הגשמה ושל נצחון. ההווה על תכיעותיו הקטנות היה תמיד רק מקרה שיש לגבור עליו על ידי הניצח. לגבי דידו היה קיים בכל מיקום בהיסטוריה קשר בעל משמעות. ידיו, שלהם שמר אמונים, היו אחד העם, ביאליק ווייצמן, אנשים בהם ראה בני-לוויה רוחניים. הוא לא היה אמין כי יוכל להוולד ערך חדש מן הפרמיטיב, הגם והחד-משמעי. הוא לא החשיב ביותר את השליטה על פני השטח, חשש מפני השפעת ה"שופע-כוח" — שמעולם לא ידע את הטראגיקה שבפרובלימאטיות של הויתנו. בכל נפשו נלחם בהרפתקנות הפוליטית וכנסיון להחליף תרבות במדים ואת חרות הרוח בדיקטטורה. תרבות וגעגועים ועדינות צריכות להיות המעלות העיקריות של החברה החדשה.

מלאת-קסם ומוזרה היתה הצורה בה לימד את תורת הציונות. בשפע משלים שהשתמש בהם בצורה מייחדת במינה ניסה להסיר את צעיף העבר, ובוה את הצעיף המונח על עיני החיים. ליהודים, המבשקים לי התמצא באופן אופקי, לאור היום. צריך היה להתברר שהאמיתיות של עמוקות יותר צפונות עמוק יותר, כי סתר, ושהאדם היהודי, הציוני, כי תקופתנו, חייב לשאוב את כוחו מן התהיות והסודות השוכנות, בלתי מוכרות, מאחוריה. היהודי צריך להיות מסוגל, עם שובו לעמו, להתפלל לפי דרכו: "אני שלך וחלומותי שלך". בי חלומות התנ"ך ובחלומות בני האדם ניגלתה לו המציאות האמיתית יותר של החיים. צד הלילה היה בעיניו חשוב יותר מן הנוולד לאור היום.

שמריהו לויין היה גואם יחיד בימינו, הנציג המצטיין של התעמולה הציונית. הוא כינה עצמו שליח (אפוסטל) הציונות. יש תצלומים רבים המראים אותו כגואם. הרואה תקונות אלה, חש משהו מן הקסם ה"מיוחד במינו של זנועותיו, מאצילות נפשו ומיופנו הפנימי. פעם אחת דיבר אלינו כשייך מימי קדם, בן דורם של האבות; אחר כך תיבלה מילתא בדביחותא בעלת משמעות עמוקה יותר את הנאום; דיבר איש ההשכלה של המאה ה-19, שמילא דיאלקטיקה יהודית בתוכני השכלה יהודית מודרנית. ומאחורי הכל עמדה רצינות מכרעת, הרצון לרדת לעמקי המעמקים ולפתור על ידי פלאיהם את שאלות ההווה.

איש זה הניח לנו יצירה גדולה בדפוס, את ההיסטוריה של חייו. כי חלק מן ההיסטוריה הגדולה של העם כולו. הוא נזכר בימי שחר לידותו בסביסלוביץ, עיירה רוסיית קטנה, בכל שלב של התפתחותו, ורואה אגב רק כל מה שנתרחש בעולם ה"נתון לתחום ראייתו, היהודי והכללי. הפרקים הבודדים הם שירות שבהן נקבעים הלכי-רוח של יסוד שהעובדות הן רק המחשות להם.

התנועה מסתורית רוטטת בכל ה"חוויות. אמת, זו סביסלוביץ, אלה הם יהודיה של עיירה קטנה בתקופת זמן מוגבלת למדי, זה המזרח היהודי ולא נשכח מאומה כדי לקבוע את צביון התקופה והנוף. אך מה ש"כופה אותנו ללוות ספר זה מן ה"עמוד הראשון ועד לאחרון, כשאנו שותפים לחוויותיו וחשים אותן בגוף שנו. הוא הרושם של תחולתו העל-זמנית של עולם-נפש זה, אלה-הזמניות של האדם היהודי. בנאמנות התאור

שמריהו לויין

פעם בפעם מחדש, ובכל ליל סדר מחכים באמת לאליהו הנביא. הכל הם בני דורם של כל הזמנים בהיסטוריה שלנו.

אנו חשים כי עולם היהודי זה יתאור זה אינם ענין ספרותי. אנו עדים ולוקחים חלק במציאות יהודית בה נוונים החיים ממקורות נצח. מי שהבין ספר זה, מכיר יסוד חשוב של אבותינו בארץ ישראל, הם יהודי סביסלוביץ, שהיו לפנים בני דורם שלא כותינו בארץ ישראל, הם יהודי שנת 1880, הם נעשים לבני זמנה של היסטוריה-זמנים. בהשוואה אליהם מרגישים אנו את התמורה הגדולה ביהדות ביובל האחרון. אנו חשים כי אין קיום והמשך, יש רק הבריחה בין פירוק החיים המלוכדים, הי חזקים בכוח פנימי והחפשיים על אף השעבוד החיצוני; או לידה מחדש על ידי רצונו המעצב של העם היהודי.

מלא קסם ואופייני לטבעו הרבי-גוני היה יחסו להיינה, אותו הבין הבנה עמוקה במאבקו וכטראגיקה שלו. הוא הרגיש אליו קרבת-משפחה בעמדתו הרוחנית.

מוצאו של שמריהו לויין מעיירה רוסיית קטנה. הוא חונך בתרבות יהודית. הוא למד בברלין ובקניגסברג, היה אחר כך ברוסיה דרשן ו"רב-מטעם. בשנת 1906 נעשה חבר ב"דומה" הרוסית כה תאר את הבעיה היהודית בנאומים מענינים. השפעה ציונית חזקה השפיע כבר בהתאחדות הסטודנטים היהודיים-רוסיים בברלין. בה פעל יחד עם מוצקין ויקטור יעקבסון. הוא היה חבר הוועד הפועל הציוני, ושבע שנים — חבר ההנהלה הציונית. מאז 1920 הקדיש עצמו בראש וראשונה לעבודה למען קרן היסוד. ב"1924 עלה לארץ ועבד עם ביאליק בהוצאת "דביר". שנות הייו האחרונות בארץ ישראל היו סיום גאות לחייו. הוא זכה באמון כל בני האדם הכנים, הלך אל הפרעלים שאהבו אותו, היה הנציג המוכר של ציונות כללית יוצרת.

אלה הם הנתונים החיצונים של חייו. אך לגבי מי שזוכר אותו, ש"הכיר את חיוכו, ששמע אותו גואם ושקולו עודו מהדהד באזניו, לגבי מי שהיה עד לנצחון הרוח על תל"אות הגוף — לגבי אדם כזה יהיה זה מן הנמנע למצוא תאור מספק של האיש.

לגבי שמריהו לויין לא היה דבר סופי בחיים הפוליטיים. ההצלחה תמיד נעשתה בעיניו תפקיד חדש. הוא וביאליק היו תמיד מזהירים. שמריהו לויין היה אומר לעתים קרובות: "כמקרהו של עם, החלשת הימתח הנפשי נושא בחובו את נבט ההתנוונות". החופש לא היה בעיניו דבר הניתן במתנה.

שמריהו לויין היה גואם גדול. הוא טיפל בנושאים גדולים מתוך ההתפתחות היהודית בעבר ובהווה. מעורר לם לא אמר לרגע: "התעכב-נה קצת, כה יפית!". ההתהוות היתה לגביו ה"כלי ה"להיות" נחשב בעיניו למות. אם דיבר על הנביאים, לא שכה מעולם לומר כי הנבואה האמיתית היא נבואה של פורענות. שמריהו לויין היה מבקר בלתי-נוח. היה בו ה"כוח להציג את הראי בפני עמו שלו.